
Is de jaarwisseling nog wel een feestelijke gebeurtenis?

'Redelijk rustige' jaarwisseling

In de evaluaties van verschillende gemeenten van de laatste jaarwisseling (2016-17) wordt geschreven over een 'redelijk verlopen', een 'rustige jaarwisseling' of 'rustiger dan vorig jaar'¹. Op veel plekken is er sprake van minder schade en minder geweld dan vorig jaar. Dit wordt vooral toegeschreven aan preventieve maatregelen, zoals het vuurwerkverbod in vuurwerkvrije zones, het organiseren van centrale vuurwerkshows, het verkorten van de tijd dat vuurwerk mag worden afgestoken², het door gemeenten uitdelen van beschermbrillen en initiatieven van bewoners om bij te dragen aan de veiligheid op straat³. Ook de weersomstandigheden speelden waarschijnlijk een rol. Bij regen minder vuurwerk, minder schade, minder letsel.

Maar ondanks de 'rustige jaarwisseling' is er nog steeds sprake van 482 behandelingen van vuurwerkslachtoffers bij de Spoedeisende Hulp; 10 tot 15 miljoen schade aan gebouwen, spullen en auto's; milieugevolgen door te hoge concentraties fijnstof; meer dan 10.000 vuurwerk gerelateerde incidenten en branden; een toename van het zware verboden vuurwerk; 63 geweldsincidenten tegen de politie en 560 aanhoudingen door de politie. (zie voor een uitgebreid overzicht de bijlage)

Zorgen over onze vuurwerktraditie

Vuurwerkslachtoffers

Vooraf arts wijzen op de vuurwerkslachtoffers die iedere jaarwisseling vallen. Personen, onder wie veel jongeren en omstanders (bijna de helft van de vuurwerkslachtoffers is omstander) die gewond raken – soms met blijvend letsel. Gezien de aantallen slachtoffers door vuurwerk, ondanks de halvering van de gedoogtijd voor het afsteken van vuurwerk, zijn de oogartsen in Nederland van mening dat het gedogen van consumentenvuurwerk niet verantwoord is. Zij vinden het afsteken van vuurwerk door consumenten te risicovol en onveilig. Als alternatief adviseren zij lokale gemeentelijke overheden om openbare vuurwerkshows te organiseren, afgestoken door vuurwerk professionals. In 2014 zijn onder anderen de oogartsen gestart met een vuurwerkmanifest, waarin zij pleiten voor een verbod op consumentenvuurwerk.

¹ Evaluaties van de jaarwisseling 2016-17 van Utrecht, Den Haag, Breda, Vlaardingen, Westland etc

² Sinds een aantal jaren is de tijd dat vuurwerk in Nederland mag worden afgestoken ingeperkt tot oudejaardag van 18.00 uur tot 02.00 uur in het nieuwe jaar.

³ Zie bijv. de evaluatie van Den Haag en Utrecht

Agressie tegen publieke dienstverleners

Naast de ongevallen met vuurwerk is er ook elk jaar weer sprake van incidenten met agressie en geweld tegen publieke dienstverleners. De politie heeft bij de laatste jaarwisseling 344 personen bij het OM aangeleverd wegens misdrijven. Het jaar daarvoor waren dat er 276 (De Volkskrant). In veel gevallen van agressie gaat het om mensen die onder invloed zijn van alcohol en/of drugs. De korpschef van de politie Erik Akerboom vroeg hiervoor aandacht in zijn nieuwjaarspeech.

Zwaar illegaal vuurwerk

Ook maakt de politie zich zorgen over de toename van zwaar vuurwerk. Vooral tieners krijgen steeds vaker hoog explosief vuurwerk in handen, geregeld van inferieure kwaliteit. Dit kan levensgevaarlijk zijn. "Het is een groot en in mijn opvatting onaanvaardbaar maatschappelijk risico dat op oudejaarsnacht grote aantallen mensen die vaak ook nog eens overmatig alcohol hebben gebruikt met deze wapens, want dat zijn het, op pad kunnen gaan." En "het levensgrote gevaar van illegaal vuurwerk dringt nog immer onvoldoende door in de samenleving. Landelijk en in Europees verband dient de handel in illegaal vuurwerk met hoge prioriteit en met alle mogelijke middelen te worden aangepakt" (oud-burgemeester van Den Haag Van Aartsen).

Onlangs (oktober 2017) werd bekend dat de politie op grote schaal jacht maakt op online vuurwerkhandelaren. Als de politie de kopers en verkopers heeft achterhaald, wordt de site uit de lucht gehaald. Volgens de politie is de handel in illegaal vuurwerk levensgevaarlijk, niet alleen voor verkopers en kopers, maar ook voor onschuldige omstanders. Zo wordt het vuurwerk steeds vaker per post verstuurd, waardoor pakketbezorgers risico lopen. De Inspectie Leefomgeving en Transport onderschepte vorig jaar honderd pakketten met vuurwerk. Een jaar eerder waren dat er nog maar 35.⁴

Legale consumentenvuurwerk

Maar ook het gewone, legale consumentenvuurwerk blijft een grote zorg. Ondanks alle preventieve maatregelen zijn er elk jaar weer opnieuw incidenten rondom onzorgvuldig afgestoken vuurwerk. Vaak zijn het omstanders die daarvan het slachtoffer worden. Ook de FNV schreef al eerder in een brief aan de vaste Kamercommissie Veiligheid en Justitie dat het voor consumenten bestemde vuurwerk (klasse 1) een ontplofbare stof is die in verkeerde handen schade kan aanrichten of branden veroorzaken.⁵

Het vuurwerk afsteken is al aan banden gelegd. Afsteken mag nu pas op oudejaarsavond, en 1 op 5 gemeenten wijst vuurwerkvrije zones aan. Net voor de laatste jaarwisseling heeft de Raad van State besloten dat gemeenten inderdaad vuurwerkvrije zones mogen instellen. Dit naar aanleiding van een vuurwerkhandelaar in Hilversum die het niet eens was met het voornemen van de burgemeester Broertjes van Hilversum om in het centrum van Hilversum een vuurwerkvrije zone in te stellen en naar de rechter stapte om dat tegen te houden. Broertjes kreeg gelijk van de Raad van State. Het vuurwerkverbod in deze vuurwerkvrije zones heeft goed gewerkt. Hierbij komt wel de vraag naar boven of er voldoende politie en toezichthouders zijn die het vuurwerkverbod kunnen handhaven.

⁴ AD, Peter Winterman, 5 oktober 2017

⁵ Brief van FNV aan de vaste commissie Veiligheid en Justitie tbv het Rondetafelgesprek over geweld tegen hulpverleners, febr 2017

Intussen gaan steeds meer gemeenten over op centrale vuurwerkshows waar het vuurwerk door professionals wordt afgestoken. Zo was het de 10^e editie van het Nationale Vuurwerk op de Erasmusbrug in Rotterdam. Ondanks de mist stonden er naar schatting 60.000 mensen op de kades, een stijging ten opzichte van vorige jaren. ⁶ De RET heeft tijdens de jaarwisseling een aangepaste metrodienstregeling uitgevoerd,. Zowel de metro als het parkeren op de P&R stations werd gratis aangeboden. Hierbij is het wel de vraag of er voldoende vuurwerkprofessionals zijn om in alle gemeenten gelijktijdig een show te verzorgen.

Wetgeving over vuurwerk ⁷

De meeste lidstaten van de EU werken met 4 categorieën vuurwerk: F1, F2, F3 en F4. Dit is het resultaat van een richtlijn van het Europees Parlement uit 2013 die lidstaten aanspoort om de wet- en regelgeving te harmoniseren. Echter, de lidstaten interpreteren de categorieën niet eenduidig. F4 is vrijwel overal verboden voor consumenten en mag alleen verkocht worden aan mensen met een speciale vergunning. Maar met betrekking tot categorie F2 en F3 zijn er in Nederland, België en Duitsland grote verschillen (met betrekking tot de hoeveelheid kruid). Ook zijn er verschillen met betrekking tot de periodes waarin het verkocht mag worden: In België, UK en Frankrijk mag het hele jaar worden verkocht en op meerdere momenten afgestoken (aan de hand van nationale feestdagen en tradities), in tegenstelling tot Nederland. Er is ook geen eenduidige richtlijn met betrekking tot de minimale leeftijd waarop je vuurwerk mag afsteken. Polen heeft het meest liberale vuurwerkbeleid: het mag erg zwaar zijn en het hele jaar worden verkocht en afgestoken. Sommige lidstaten verbieden consumentenvuurwerk totaal (met uitzondering van F1). In Ierland en Roemenië mag geen vuurwerk worden afgestoken door consumenten. Landen buiten Europa zijn meestal conservatiever in hun beleid. De conclusie is dat er binnen Europa slechts gedeeltelijk sprake is van harmonisering van de wet- en regelgeving. Nederland neemt een aparte positie in. In Nederland is vuurwerk tot en met F3 verkrijgbaar, maar Nederland stelt wel hoge eisen aan de producten en tijdstippen van afsteken. Verder wordt nergens zo veel geld uitgegeven aan consumentenvuurwerk als in Nederland. Eén op de acht Nederlanders koopt vuurwerk. In 2016 werd er naar schatting 68 miljoen euro aan uitgegeven⁸.

Stichting Maatschappij en Veiligheid

In 2012 heeft de SMVP (de voorloper van de SMV) zich naar aanleiding van een vraag van de toenmalige burgemeester van Den Haag verdiept in de problemen en oplossingen die samenhangen met de viering van de jaarwisseling. De SMVP was toen van mening dat de risico's die specifiek verbonden zijn aan de traditionele viering van oud en nieuw onze aandacht vereisen, omdat de bestaande risico's kunnen uitmonden in zéér ernstige lokale gebeurtenissen. Eind 2016 stelde de SMV dat de grenzen zijn bereikt van wat wij als samenleving op dit gebied moeten aanvaarden. Toen en nu – na de evaluaties van de jaarwisseling 2016-2017 - vraagt de SMV zich ernstig af of de viering van Oud en Nieuw op de huidige wijze moet worden voortgezet. De SMV realiseert zich dat veel mensen niet willen tornen aan typisch Nederlandse tradities, maar tegelijkertijd kan de vraag worden gesteld hoeveel schade en slachtoffers er nodig zijn om onze traditionele vuurwerktraditie te wijzigen. ⁹

⁶ 'Terugblik jaarwisseling 2016-2017', Brief van de gemeente Rotterdam aan de gemeenteraad, 11 januari 2017

⁷ Op basis van 'Wet- en regelgeving consumentenvuurwerk in internationaal perspectief', Anthonie Drenth MSc, april 2017

⁸ 'Nederlanders geven weer meer geld uit aan vuurwerk', Metro 31 dec 2016

⁹ 'Onze vuurwerktraditie ter discussie', SMV december 2016

Onderzoekers die de jaarwisseling hebben vergeleken met andere nationale volksfeesten zoals Koninginnedag/Koningsdag en een 'Oranjethuisdag' bij een Europees of mondiaal voetbalkampioenschap concluderen dat de jaarwisseling een uitschieter is. "inderdaad het grootste risico-evenement van Nederland". "Twee dagen lang (en feitelijk is er al een langere aanloop met geleidelijke opbouw van het aantal incidenten naar de jaarwisseling toe¹⁰) is er een verveelvoudiging van overlast, vernieling, brandstichting en openlijk geweld."¹¹

De SMV juicht het toe dat de Onderzoeksraad voor Veiligheid - op verzoek van onder meer de vier grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) - onderzoek doet naar de problematiek tijdens de jaarwisseling door vuurwerk, verstoring van de openbare orde en geweld tegen hulpverleners. Hierbij wil de Raad achterhalen welke veiligheidsrisico's er zijn en welke maatregelen zijn genomen om de problemen te voorkomen of beperken. Het onderzoek richt zich met name op de vraag of er preventieve mogelijkheden zijn om de jaarwisselingen in de toekomst veiliger te laten verlopen.¹²

¹⁰ Adang & Van der Torre, 2008)

¹¹ Otta Adang c.s., 'politie en evenementen. Feiten, ervaringen en goede werkwijzen' (2009-2014), Den Haag 2014

¹² Zie website OVV

BIJLAGE: cijfers jaarwisseling 2016-17

- 176 personen met oogletsel, waarvan 13% blijvend letsel (registratie Nederlands Oogheelkundig Gezelschap (NOG)¹³)
- 19 personen blind (NOG)
- 5 ogen verwijderd (NOG)
- 482 vuurwerkongevallen behandeld bij de SEH (Spoedeisende Hulp)¹⁴ (Consumentengids jan 2017)
- 365 personen op de SEH met een alcoholvergiftiging, waarvan tenminste 70 personen jonger dan 18 jaar
- 1 geamputeerde hand (Consumentengids jan 2017)
- 3 gedeeltelijk geamputeerde handen (Consumentengids jan 2017)
- 31 verloren vingers (Consumentengids jan 2017)
- Schade aan huizen, gebouwen, spullen, auto's: 10 tot 15 miljoen (Verbond van Verzekeraars/Achmea/Consumentengids jan 2017)
- Milieugevolgen: te hoge concentraties fijnstof (RIVM)
- 344 personen door de politie wegens misdrijven aangeleverd bij het OM (vorig jaar 276)¹⁵
- Hulpdiensten hebben bijna twee keer zoveel keer alarmeringen verzonden via het P2000 netwerk als vorig jaar ¹⁶
- Hulpverleners bekogeld met zwaar vuurwerk
- Toename van het zware vuurwerk
- t/m week 7 is er 39.845,97 kilo verboden vuurwerk in beslag genomen¹⁷
- 10.016 vuurwerk gerelateerde incidenten en branden (Evaluatie politie¹⁸)
- Enkele inzetten van de ME om de brandweer in staat te stellen hun werk te doen (brandweerauto's bekogeld met vuurwerk en stenen) (Evaluatie politie)

¹³ NOG is de wetenschappelijke vereniging van Nederlandse oogartsen, met als doel het bevorderen van de oogheelkunde en de belangenbehartiging van de leden.

¹⁴ 'Ongevallen met vuurwerk. SEH-behandelingen jaarwisseling 2016-2017', Veiligheid.nl rapport nr 659, jan. 2017

¹⁵ 'Oud en Nieuw rustig, maar vuurwerk fel', De Volkskrant 2017

¹⁶ 'Feest, brand en geweld: Oud en Nieuw in een notendop', Metro 1 jan 2017

¹⁷ Vuurwerkbarometer 2016-2-17

¹⁸ 'Oud en Nieuw 2016-2017. Landelijk beeld jaarwisseling 2016-2017 in Nederland', Politie, 6 januari 2017

- 63 geweldsincidenten tegen politie (Evaluatie politie)
- 15 incidenten van geweldsvoorvallen tegen werknemers met een publieke taak (Evaluatie politie)
- 560 aanhoudingen door de politie, waarvan 301 gevallen van zware mishandeling en bedreiging; 51 aantasting openbare orde, 19 brand/ontploffing, 87 vernieling, zaakbeschadiging, 35 vuurwerk en 67 over (Evaluatie politie)